

HISTORISCHE VOORWERPEN UIT DE SCHILDERSPRAKTIJK

Historische voorwerpen uit de schilderspraktijk

HISTORISCHE VOORWERPEN UIT DE SCHILDERSPRAKTIJK

Historische voorwerpen uit de schilderspraktijk

Een uitgave van de Stichting Schildersmuseum
Gevestigd in het 'Zuiderzeemuseum' te Enkhuizen

www.schildersmuseum.nl

Copyright © 2017: Stichting Schildersmuseum
Samenstelling: Anton van Wezep
Met inhoudelijke bijdragen van Pieter Wokke en Jaap Meinsma
Productie: Eisma Media Groep - Leeuwarden
Design: ZeeDesign - Witmarsum
Druk: Scholma Druk - Bedum

Met genoegen laat ik u kennismaken 'Historische voorwerpen uit de schilderspraktijk' een fotoboekje uitgeven door het Bestuur van de Stichting Schildersmuseum.

In het Buitenmuseum van het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen zijn een aantal panden door het Schildersmuseum ingericht als originele oude werkplaats en een presentatieruimte. In een ander pand worden oude gereedschappen, pigmenten en materialen van de unieke collectie waarover de Stichting het beheer heeft, door het museum geconserveerd en bewaard.

Slechts een gedeelte van de voorhanden zijnde collectie kan worden gepresenteerd aan het publiek. Dat is zonde! De Stichting heeft immers de opdracht onder andere publicaties en excursies te verzorgen tot verspreiding van het inzicht in het ambachtelijke erfgoed van de schildersbedrijfstaking en de betrokkenheid van het publiek hiervoor te bevorderen!

Deze uitgave voldoet op een duidelijke wijze aan het selectief uitdragen van kennis over historische gereedschappen en materialen uit de schilderspraktijk, door foto's te tonen van mer dan tweehonderd objecten uit onze collectie. Allen voorzien van een heldere beschrijving van het betreffende onderwerp.

Wij vertrouwen erop met deze uitgave de belangstelling en interesse voor het historische karakter van het schildersambacht aanmerkelijk te versterken en wensen U veel lees- en kijkplezier!

Soest, februari 2017

Jaap van der Worp
Voorzitter Stichtingsbestuur

Naam:

Alternatieve naam:

1.	Advertentie voor bladgoud	
2.	Advertentie voor Mixtion	
3.	Afrandmachine voor behang	
4.	Afstoomapparaat	
5.	Agaatsteen	Polijststeen
6.	Album met gravures	
7.	Arbeidslijst	
8.	Bascule	
9.	Behangborstel	
10.	Behangdrukvals	
11.	Behangdrukblok	
12.	Beschilderd linnen	
13.	Benzinebrander	Brandlamp
14.	Biezentrekker	
15.	Biksteen	Schuursteen
16.	Bladzilver	Weismetal
17.	Bossingmesje	Engels plamuurmes
18.	Brandemmer	
19.	Brandijzer	
20.	Brandkorf	Blarentrekker
21.	Bronspoederverstuiver	
22.	Bus met schenkruit	Voorraadbus
23.	Bus met standolie	Voorraadbus
24.	Carbidbrander	
25.	Daskwast	
26.	Decoratief paneel	
27.	Decoratief sjabloon	
28.	Decoratieve randen	
29.	Deurplaten	
30.	Diamantsnijder	Glassnijder
31.	Oud-diploma vakopleiding	
32.	Oud-diploma avondtekenschool	
33.	Oud diploma NSS/Meester Schilder	
34.	Oud-diploma akte Ne	
35.	Doezelaar	
36.	Doordrukpapier	Kalkeerpapier
37.	Draadroller	Draadklos
38.	Draadtrekker	Getande spalter
39.	Fries stopmes	Stopmes
40.	Geëts asbest (cementplaatje)	
41.	Geëts glas	

Naam:	Alternatieve naam:
42. Gipsbeeld	
43. Glaceerspalter	Satijnkwastje
44. Glasdrager	Glasreesteele
45. Glasgruizer	
46. Glasmonsters	
47. Glaspaneel met goud	
48. Glaspenapparaat	
49. Glassnijder (hardstaal)	
50. Glaspendoos	Glaspenne
51. Glaspenhamer	
52. Gaspunaises	
53. Goudkussen	Verguldkussen
54. Goudoplegger	
55. Goudpaneel (decoratie)	
56. Goudpaneel	
57. Goudrolhouder	
58. Goudstoffer met oplegger	
59. Grondpapier	
60. Haaienvel	
61. Hakmes	
62. Handboek voor hout- en marmerimitatie	
63. Handboek voor hout- en marmerimitatie (2)	
64. Handwagen	Transportkar
65. Hangladder	
66. Harspotje	
67. Hazenpootje	Goudstoffer
68. Hout- en marmerpanelen	
69. Houten opscheplepel	
70. Houtimitatie	Inlegwerk
71. Houtimitatie staal	
72. Houtimitatie paneel	
73. Houtkammen	Draadtrekke
74. Japans plamuurmes	
75. Kistje met strooiblaauw	Smaltblauw
76. Klaploper	Strijkpot
77. Kleurenwaaier	
78. Kleurstalen (spatwerk)	
79. Kleurstalen in een doos	
80. Klopkwast	Draadtrekke
81. Koudwaterverf	
82. Kozijnbeschermer	Afzethekje

Naam:	Alternatieve naam:
83. Kunstpuimsteen	Schuurblok
84. Krijtbak	Stopverfbak
85. Kwastenbak	
86. Kwastenbus	
87. Ladderafhouder	
88. Ladderbankje	
89. Ladderlijst	Inventarislijst
90. Ladderjukken	Opleggers
91. Lakzegel	
92. Letterboek	Voorbeeldboek
93. letterboek	
94. Letterbord	Goudpaneel
95. Letterbord	
96. Linnen spanstof	
97. Loodwitpot	
98. Loper	
99. Lyons penseel	
100. Mandfles	
101. Map met proefstalen van imitatiewerk	
102. Map met tekeningen.	
103. Map met tekenvoorbeelden	
104. Map met tekenvoorbeelden (2)	
105. Map met voorbeelden	
106. Marmerimitatiepaneel	
107. Marmerimitatiestaal (St. Remy)	
108. Marmerklopper	Granietsklopper, Toepkwast
109. Marmerstaal met Schildpad	
110. Nerfroller met spalter	
111. Oliekookpot	
112. Olievat met kraan	
113. Oorkonde	
114. Paardenstaart	Schuurstaart
115. Patineerstaal	Lazuurtechniek
116. Paustekeningen	Priktekeningen
117. Penselen	Marmerpenselen
118. Pigmentkast	
119. Pijpaardepot	Aanmaakpot
120. Plafonddecoraties	
121. Paklijm	Keulse Lijm
122. Plamuurmes	Engels plamuurmes of Oplegmes
123. Plamuurmes (2)	Duits plamuurmes of Oplegmes

Naam:

124. Plamuurrubber
125. Plamuurwals
126. Plastiekwerk
127. Plateautrap
128. Polijstdot
129. Potmolen
130. Pottensteker
131. Prentbrander
132. Puimsteen
133. Puntchiqueteerkwastje
134. Raamboom
135. Reclame medaillon
136. Reien
137. Reliëfroller
138. Rijgpen
139. Ringkwast
140. Rubberlap
141. Rubberrol voor houtimitatie
142. Satijnkwast
143. Schema pigmentbereiding
144. Schilderskleding
145. Schraag
146. Schraapstaal
147. Schuifplank
148. Schuurblok
149. Schuurpapierhouder
150. Sjabloon
151. Sjabloon in koperplaat
152. Sjablonenkwastje
153. Sjabloonstaal
154. Sjablonen voor houtimitatie
155. Sjabloonmesje
156. Slechtkwast
157. Sleper
158. Slijpspalter
159. Slijpsteen
160. Spalterkam
161. Spantang
162. Spatapparaat
163. Spiritusbrander
164. Steekpasser

Alternatieve naam:

- Verfwals
 Vlakversiering
- Slijpdot
 Verfmolen of Conusmolen
 Pottenkrabber
- Natuursteen of Schuursteen
- Ladderafhouter
- Structuurroller
 Mattenbinder
 Bandkwast
 Imitatielap
- Steigerplank
 Slijpblok
- Mal
- Vlakversiering
- Marmerdaskwast
 Biezentrekker
- Draadtrekker
 Linnenspanner
- Brandlamp
 Kraspasser

Naam:

165. Stopmessen
166. Strijkbord
167. Stuklijm
168. Stuclijst
169. Talkspuit
170. Tamponeerborstel
171. Tekening met pauwen
172. Tekeningen
173. Tekenvoorbeelden
174. Tekenvoorbeelden met ornamenten
175. Tekenvoorbeelden (2)
176. Tekenvoorbeelden van handtekenen
177. Tempermes
178. Toepborstel
179. Toepkwast
180. Veegsjabloon
181. Verfmenger
182. Verkrabber
183. Verkorst
184. Vermolen voor twee kleuren
185. Vermolen van natuursteen
186. Verfspuitpistool
187. Verftest
188. Verfzeef (droog en nat)
189. Verfzeefroerder
190. Verguld glas
191. Verguldwerk achter glas
192. Verkoopboek
193. Vernisketel
194. Verzetpot
195. Verzetpot (2)
196. Vignet of Veignet
197. Voorraadbus
198. Voorraadbusje
199. Voorbeeldboek letters en cijfers
200. Voorbeelden van decoratieve randen
201. Waterverfkwast
202. Weegschaal
203. Wetsteen
204. Wielkrik
205. Wielkrik (2)

Alternatieve naam:

- Raapbord
 Plaklijm
 Decoratielijst
 Matteerspuit
- Aanmaakmes
 Marmerklopper
 Toepborstel
 Onbegrensd ornament
 Roerapparaat
 Schrapper
- Strijkpot
- Glasdecoratie
- Maandboek
- Strijkpot, Test
 Strijkpot
 Spalter
 Pigmentbus
 Verdunningsbus
- Blokwitter
- Oliesteen

Naam:

- 206. Wikkeltechniek
- 207. Wrijfsteen
- 208. Zandstrooier
- 209. Zinken behangnaalden

Alternatieve naam:

Vlakversiering

Materiaal: papier.

Afmeting: lengte 24 cm, breedte 18 cm.

Bijzonderheden: Een oude advertentie met een hedendaags product. Bijzonder zijn de prijzen.

Toepassing: Er wordt hier reclame gemaakt voor bladgoud aan de rol. Dit wordt toegepast op smalle delen zoals biezen op rijtuigen, op profielen van deuren en versieringen in kerken e. d. Men zou ook een blaadje goud in reepjes kunnen knippen, maar door een rol in een speciale houder te plaatsen, gaat het werken aanmerkelijk sneller. De advertentie geeft daar een voorbeeld van. Er wordt maar één soort goud genoemd, terwijl er toen waarschijnlijk ook meerdere soorten waren.

Firma S. COHEN - Rotterdam
 HOOGSTRAAT 252^a. - TELEF. INTERC. 853.

Bladgoud in Rollen.

Het gebruik van onze *Bladgoudrollen*, voor *biezen, kan*, bij daarvoor geschikt werk, *grote voordeelen bieden*: men meet de breedte van de te trekken biezen en voorziet zich *bij ons* van bladgoud, op diezelfde breedte gesneden. Dit goud is, op papier gerold, aanwezig in den vorm van bladgoudrollen die $\pm$ 21 Meter lang zijn.

(Afb. 1.)
Zonder voorafgaand snijden kan men hiermede dadelijk *vergulden*. Men is dus *steeds zeker* een *zuivere bies* te verkrijgen: verder *vervalt* geheel: het *tijdrovende snijden* van het goud met het daarmede gepaard gaande *goudverlies*.

Onze prijzen zijn:

voor 1 rol goud, Rozenobel, breed 3 m.M.	f 0.65
„ 1 „ „ „ „ 4 „ „	„ 0.85
„ 1 „ „ „ „ 5 „ „	„ 0.95
„ 1 „ „ „ „ 6 „ „	„ 1.10
„ 1 „ „ „ „ 8 „ „	„ 1.40
„ 1 „ „ „ „ 10 „ „	„ 1.75
„ 1 „ „ „ „ 15 „ „	„ 2.55

In bovenstaande breedten vindt men de rollen steeds bij ons voorradig. Zij bestaan uit **Rozenobelgoud**.

Wij leveren:

Rollmachines, om het rollengoud aan te brengen op plat, glad werk (zie afb. 1.) à f 0.75.

Bezenrollmachines, voor bolle biezen en onefien werk (zie afb. 2) à f 1.25.

Wie bekend is met de kwaliteit van het door ons geleverde, *wéét*, dat hij, om *duurzaam, mooi* goudwerk te verkrijgen, *onze rollen goud*, zoowel als *onsbladgoud* gebruiken *moet*.

Hoewel *ons goud* van het *hoogste gehalte* en van de *grootste dikte* is, zijn de *prijzen* van *onze rollen*, zoals U boven ziet, *aanmerkelijk lager* dan elders.

(Afb. 2.)

BS 591 C

Materiaal: papier.

Afmeting: lengte 24 cm, breedte 18 cm.

Bijzonderheden: Een zeer oude advertentie over een oud product.

Toepassing: In deze advertentie gaat het over goudverf of mixtion. Mixtion (mengsel) is eigenlijk een vernis om bladgoud te plakken. Men beschouwt de Franse mixtion als de beste. Dit product bestaat uit gelijke delen standolie en gekookte olie met een beetje droogmiddel. Vaak moet het iets worden verdund met terpentijn (vroeger terpentijnolie) omdat de vernis schraal moet worden verwerkt. En een regelmatige laag is minstens zo belangrijk. Meestal wordt een kleurstof (gele oker in olie gemalen) toegevoegd om de kleur van het goud helder te maken. Om een warmere uitstraling te krijgen, voegt men vermiljoenrood toe. Een oude tint goud kan men krijgen door er iets Bordeauxrood bij te doen. Het mooie van dit product is dat het in verschillende droogtijden te verkrijgen is, bijvoorbeeld 3, 6 of 24 uren. De droogtijd is belangrijk voor het verkrijgen van de mooiste glans. Een andere en praktische manier is vergulden met een snel drogende zuurvrije vernis.

Firma S. COHEN,
HOOGSTRAAT 252^a — ROTTERDAM.
TELEF. INTERC. 853.

—*—

Mixtion pure.

Er zijn nog steeds schilders, die hun goudverf zelf maken. Dat lijkt hun gemakkelijk en goedkoop, maar — zij hebben ongelijk.

Bij de vergulding komt het er zéér veel op aan, **welken ondergrond men gebruikt**; daarover is men het zeker eens. Het is daarom **noodig**, dat de te gebruiken goudverf de eigenschappen heeft, waardoor de onze zich onderscheidt:

zij is van uitmuntende, steeds gelijke samenstelling;
zij verhoogt den luister van het bladgoud;
men kan er na 6 of 8 uur, maar ook nog na 3 of 4 dagen op vergulden.

Prijs per Kilo f 2.75.
Vraagt gratis proeffleschje aan.

Bronstinctuur.

Onze **bronsinctuur** is doorschijnend en zuurvrij. Zij tast dus de brons **niet aan, verhoogt haar luister, en verandert haar kleur niet.**

Alom wordt zij meer en meer gebruikt.

Wij stellen gratis een proeffleschje ter Uwer beschikking.

Prijs per Kilo f 2.35, per 1/2 Kilo f 1.25.

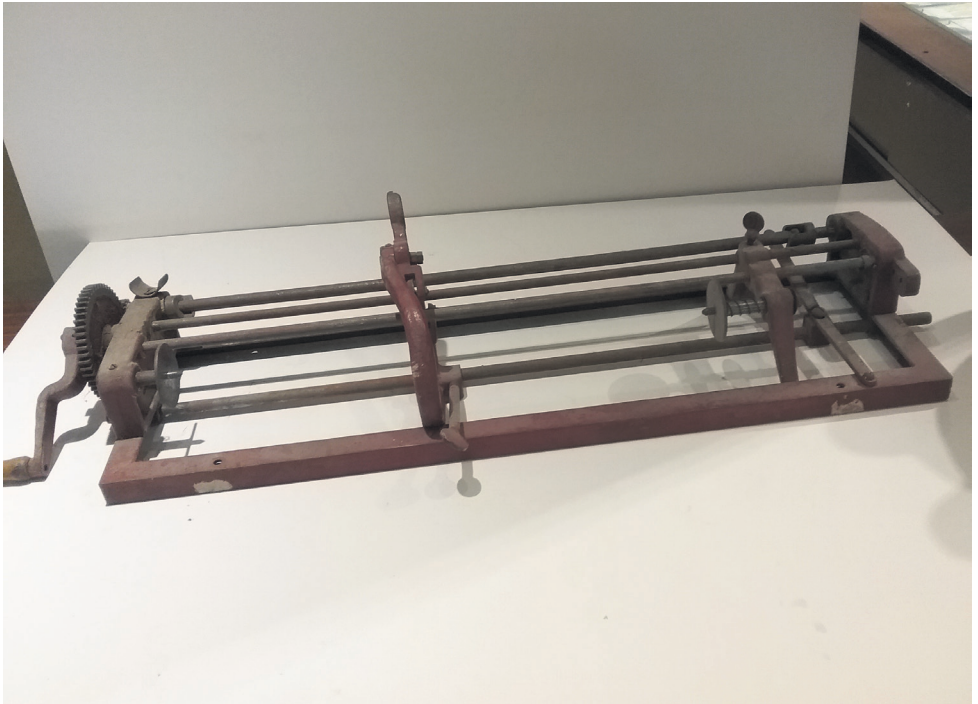
☛ **Let er toch goed op, op welken ondergrond U Uw bladgoud en Uw bronzen verwerkt! Daarmede toch hangt fraaiheid en duurzaamheid van Uw werk ten nauwste samen!**

RS 591 B

Materiaal: staal.

Afmeting: lengte 88 cm, breedte 38 cm, dikte 20 cm.

Toepassing: Met dit apparaat kon men de neggekanten (zelfkanten) van de rollen afsnijden. Bij het drukken van behang werden de rollen door de drukwalsen geleid met kleine klemmen. Die waren 1 cm breed en zaten aan beide zijden van de rol en moesten natuurlijk voor het plakken worden verwijderd. De behangers knipten die randen met een speciale, lange, behangschaar af. Dat deed men aan één zijde, want de andere zijde werd weggewerkt met de volgende baan. Het knippen was een tijdrovende bezigheid die met de komst van de snijmachine voorbij was. De rol (10 m) werd tussen de geleiders geplaatst en m.b.v. een scherp mesje afgesneden. Tegenwoordig worden de rollen behang geleverd zonder neggekanten.

Materiaal: staalplaat met rubber slang.

Afmeting: doorsnede 48 cm, hoogte 85 cm.

Bijzonderheden: Bij dit apparaat hoort nog een gasfles.

Toepassing: Dit is een prima apparaat om behang van een wand te stomen. Dit werkt in combinatie met een gasbrander. Het reservoir wordt voor 80 procent gevuld met water, te controleren via het kijkglas. Als de gas slang van de propaangasfles is aangesloten, kan de brander onder het reservoir worden aangestoken. Als het water kookt, kan de stoom via de slang naar het blad. Dat wordt tegen het behang gehouden zodat de stoom het behang opweekt en met een steekmes kan worden afgestoken. Momenteel gebruikt men elektrische afstoomapparaten.

Andere naam: Polijststeen.

Materiaal: houten heft met agaatsteen in een koperen bus.

Afmeting: lengte:18 cm, rond 2 cm.

Bijzonderheden: Zeldzaam stuk gereedschap.

Toepassing: Aagaatsteen is een edelgesteente dat wordt gebruikt voor het polijsten van bladgoud. Vooral voor het polijsten van goud bij het poliment vergulden is deze steen onmisbaar. Bij deze wijze van vergulden wordt de ondergrond voorbereid met rode bolus, een soort rode aarde die iets poreus is. De droge boluslaag wordt iets opgeweekt met verdunde spiritus, waarna het bladgoud wordt opgeplakt. Dat zuigt eigenlijk meteen vast. Met een goudstoffer worden dan de losse stukjes verwijderd, waarna met een agaatsteen alles glimmend wordt gepolijst. Deze wijze van vergulden komt veel voor bij houtsnijwerk aan orgels. Dus met veel reliëfwerk.

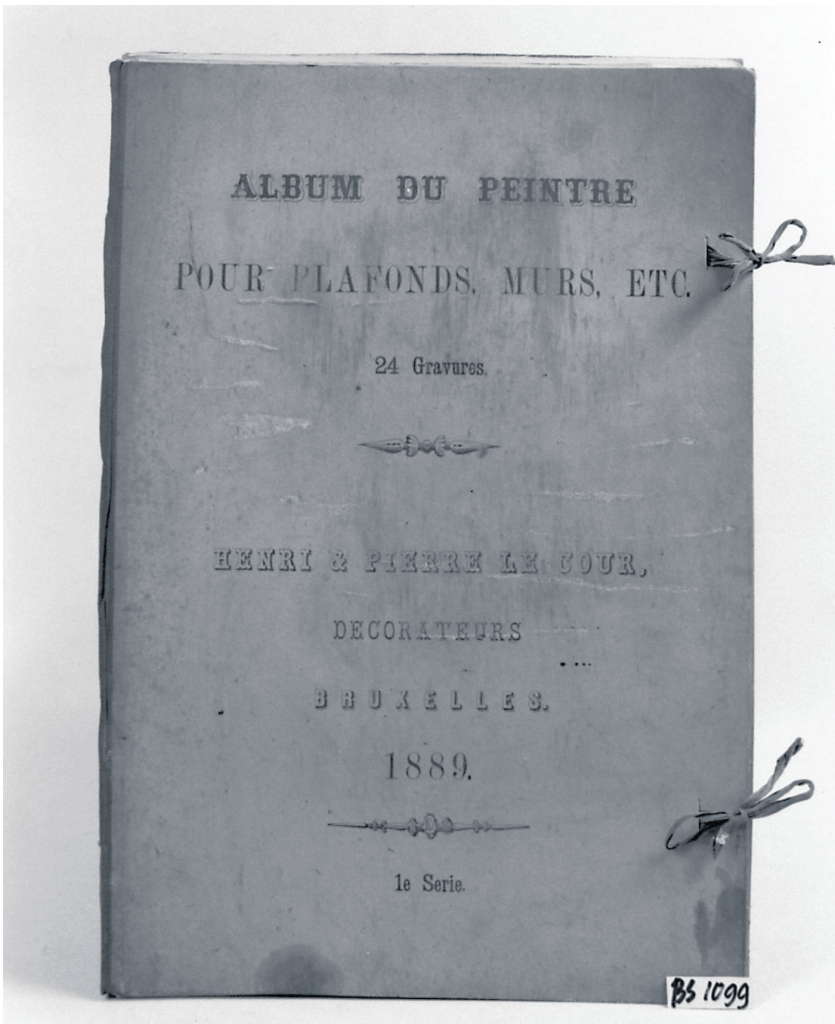

Materiaal: map van karton, inhoud papier.

Afmeting: lengte 55 cm, breedte 38 cm, dikte 2 cm.

Bijzonderheden: Zeer oude decoratieve voorbeelden (1899).

Toepassing: Deze, uit Brussel afkomstige, map bevat 24 voorbeelden voor het decoreren van wanden en plafonds. Het gravures. Een **gravure** is een afdruk in diepdruk-techniek van een afbeelding of een tekst die in een metalen plaat is **gegraveerd** (gesneden).

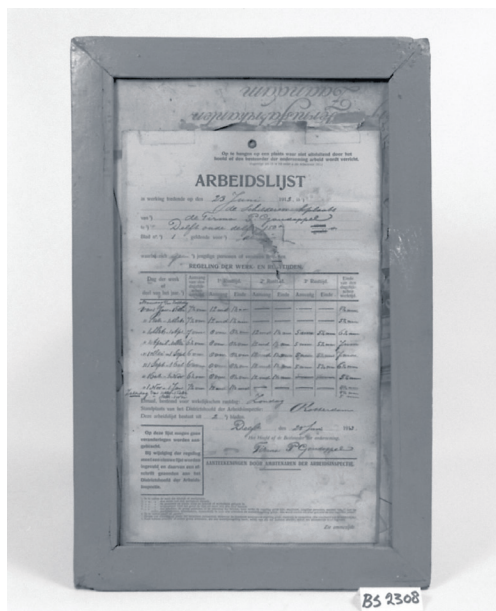

Materiaal: papier.

Afmeting: lengte 24 cm, breedte 16 cm.

Bijzonderheden: Een oude arbeidslijst uit 1941.

Toepassing: Deze oude arbeidslijst, datering 1941, is van schildersbedrijf Goudappel te Delft. De oudste arbeidslijst die in het bezit is van het Schildersmuseum is van 1920 en van hetzelfde schilderbedrijf. De Arbeidswet is van 1919 en verschillende keren herzien. Definitie van de wet: 'Wet houdende bepalingen tot beperking van de arbeidsduur in het algemeen en tot het tegengaan van gevaarlijke arbeid'. Deze wet geeft dus algemene bepalingen, terwijl in diverse besluiten de bepalingen nader worden uitgewerkt. Zo zijn aan deze wet toegevoegd: het arbeidsbesluit, besluiten voor rusttijden, werktijden voor winkeliers, verpleging, apotheken, fabrieken en werkplaatsen. Kinderen beneden de 14 jaar mogen geen arbeid verrichten en personen beneden 18 jaar slechts in beperkte mate. Een arbeidslijst moest worden opgehangen in elke ruimte waar arbeid werd verricht en voor iedereen toegankelijk. De arbeidslijst kon voor meerdere personen gelden en vermeldde de werk- en rusttijden van het personeel en welke dag bestemd is voor de wekelijkse rustdag. Zijn de werk- en rusttijden voor iedereen gelijk dan is een lijst voldoende, anders moest ieder een eigen lijst invullen. Het werktijdenbesluit geeft aan dat er 8,5 uur per dag en 48 uren per week gewerkt moet worden, tussen 7.00 en 18.00 uur. Het is duidelijk dat deze wet anno 2016 er anders uitziet.

Materiaal: hout met gietijzer.

Afmeting: lengte 75 cm, breedte 50 cm, dikte 38 cm

Toepassing: Een bascule werd vroeger in een werkplaats en verffabriek gebruikt voor het afwegen van grotere hoeveelheden grondstoffen. Meestal was een bascule afgesteld op een maximum gewicht. Op het brede plateau werd het materiaal gezet, wat met gewichten in evenwicht moest worden gebracht. Deze gewichten moesten regelmatig worden geijkt. Er werd met een verhouding van 1 op 10 gewerkt, wat inhoudt dat 1 kg in werkelijkheid 10 kg is. In de werkplaats waren verschillende gewichten aanwezig. Voor het afwegen van kleinere hoeveelheden had men een weegschaal. Deze was nodig om de materialen die voor een karwei nodig waren te wegen. Dat gebeurde vooraf en na afloop van het werk, zodat men precies de verbruikte hoeveelheden kon bepalen. Zodoende ziet men op oude rekeningen de verbruikte materialen soms ook in grammen aangegeven.

Materiaal: kort, zwart varkenshaar in beukenhouten blok.

Afmeting: lengte 21 cm, breedte 5½ cm, dikte 5½ cm.

Bijzonderheden: Het korte, gekleurde varkenshaar wordt in bosjes in het houten blokje gekit. Het haar wordt soms met andere soorten gemengd om het goedkoper te maken. In het beukenhouten blokje (handvat) zitten vaak gleuven voor de vingers. Behangborstels zijn ook verkrijgbaar met een verlengd handvat.

Toepassing: Deze borstels werden gebruikt om grondpapier in het behanglinnen te borstelen. Behanglinnen, ook wel spanlinnen of schilderslinnen, werd op latten gespijkerd (gespannen) met speciale kopspijkertjes om de gemetselde muur te kunnen behangen. Dat linnen werd geweven van, uit vlas gewonnen, vezels. Voor het spannen werd vaak een speciale tang (spantang) gebruikt. Grondpapier was verkrijgbaar in rollen van 10 meter bij 0,53 meter en in vellen van 70 x 60 cm. 24 vellen vormen samen een 'boek'. Grondpapier was vrij dun en met speciale plaksel (stijfsel) snel doorweekt. Door het gebruik van de behangborstel werd dit papier dan in de openingen van het linnen geborsteld. Tijdens het drogen, trok het linnen weer strak zodat er daarna behang over geplakt kon worden.

Materiaal: speciaal hout (esdoorn- of perenhout).

Afmeting: lengte 70 cm, doorsnede is variërend.

Bijzonderheden: Voor de behangfabricage zeer waardevol.

Toepassing: Omstreeks 1785, in Frankrijk, voor het eerst ontwikkeld voor het bedrukken van stoffen. De eerste drukwalsen waren geheel uit hout gesneden en later voorzien van koperen stiften, messingband en vilt. De walsen zijn niet van massief hout, maar opgebouwd uit acht duigen van esdoorn- of perenhout en met een watervaste lijm tegen elkaar gezet zodat het praktisch niet werkt. Nadat het ontwerp op de rol was overgebracht, werd het hout rondom het motief weggesneden. Later werden op de omtrek van het patroon groeven gemaakt van 5 mm diepte waar koperen of messing strippen in werden gezet. Doordat die strippen 10 mm dik waren, bleven ze 5 mm boven het oppervlak steken. Hierop kon de verf of inkt worden aangebracht en op het papier worden gedrukt. Voor grotere vlakken werden de tussenruimten met vilt gevuld. Door het tijdrovende en zeer specialistisch werk waren deze walsen zeer kostbaar. Bovendien moest voor elke kleur een nieuwe wals worden gemaakt en ze moesten in speciale kasten worden bewaard met een constante temperatuur en vochtigheidsgraad. Vanaf 1960 worden metalen walsen gebruikt die gegraveerd of geëtst kunnen worden en in 1970 werden die weer verdrongen door metalen walsen die door fotografische of chemische technieken werden voorzien van een motief. De drukwalsen werden als 'de schatkamer' van de behangfabrikant beschouwd.

Materiaal: hout.

Afmeting: lengte 52 cm, breedte 48 cm, dikte 6-8 cm.

Bijzonderheden: De eerste manier om papier te bedrukken; vanaf de 18e eeuw. Zeer waardevol.

Toepassing: Voor de eerste behangels zijn, door graveurs, houten drukblokken gesneden zoals ook voor het stofdrukken zijn gebruikt. De blokken bestaan meestal uit drie lagen hout, kruislings op elkaar gelijmd. Uit de bovenste laag, meestal van perenhout, werd het motief gesneden. Nadat het ontwerp op het blok was overgebracht, werd het hout rondom het motief weggesneden. In de 19e eeuw werd het snijden van het motief in het hout vervangen door in de lijnen van het patroon koperen of messing strippen te zetten. Voor grotere vlakken werd de ruimte dan gevuld met vilt. Voor een ontwerp met meerdere kleuren moesten evenzoveel blokken worden gemaakt. Men had een speciale techniek om de kleuren precies aan te laten sluiten. Nadat de verf of inkt op het blok was aangebracht, moest de afdruk op de juiste plaats en duidelijk op het papier komen. Eerst werd het blok met de vuist of een hamer aangedrukt, later had men een speciale tafel met een hefboom. Het maken en bewaren was specialistisch werk en dus kostbaar. Omstreeks 1785 werden deze blokken vervangen door drukwalsen. Behang op wat op deze wijze is gefabriceerd, noemt men handgedrukt behang.

Materiaal: linnen met olieverf

Afmeting: lengte 99 cm, breedte 69 cm.

Bijzonderheden: Oud voorbeeld van decoratieve technieken.

Toepassing: Dit soort schilderingen werden in schouwburgen, bioscopen e.d. toegepast op plafonds en lambriseringen. De wand werd dan bespannen met het, vooraf geprepareerde, linnen en daarna beschilderd. Een voorloper van het behangwerk. Om een indruk te krijgen van het resultaat en om vaardig te worden in de techniek, werden proefstukken gemaakt. Bijgaand voorbeeld heeft kenmerkende invloeden van de 'art deco' stijl. Het zal waarschijnlijk gemaakt zijn in het begin van 20e eeuw.

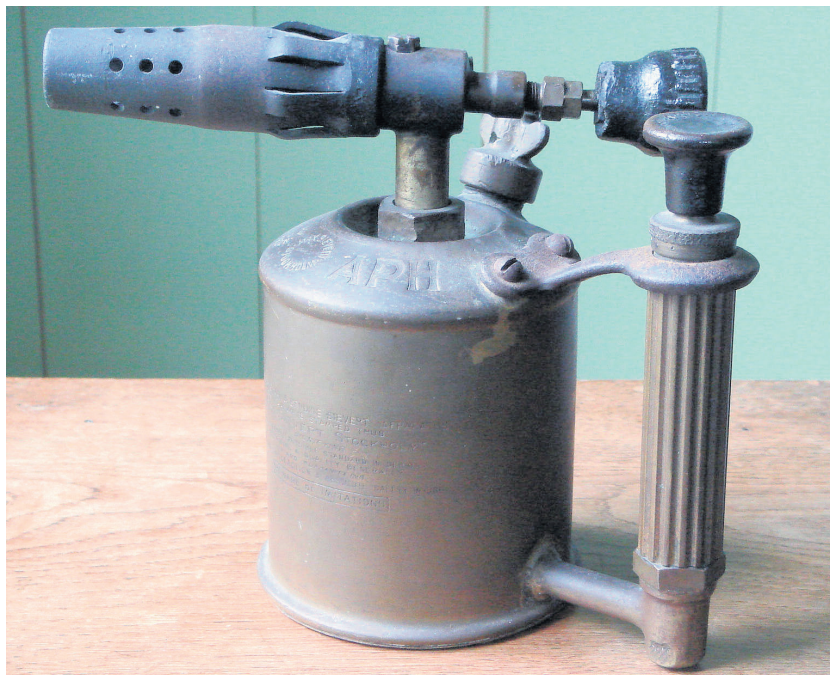
Andere naam: Brandlamp.

Materiaal: koper met hout.

Afmeting: hoogte 32 cm, rond 9 cm.

Bijzonderheden: Oud stuk gereedschap van eind 19e eeuw; mag niet meer gebruikt worden.

Toepassing: Voor het verwijderen van oude, versleten verflagen werden verschillende hulpmiddelen gebruikt zoals: brandkorven en -ijzers, in petroleum gedrenkte houtspaanders, carbidbranders, deze brandlampen en later de gasbranders. Deze benzinebranders werden voor 7/8 deel gevuld met normale benzine (geen wasbenzine) en in de holte boven het reservoir werd spiritus gedaan. Door het branden van de spiritus wordt de lamp voorverwarmd waardoor ook de benzine gaat vergassen en door de katoenen pit omhoog komt. Door het opendraaien van de kraan kon het mengsel van lucht en gas worden aangestoken. Door de pomp kon men iets meer druk op de benzine zetten zodat de vlam sterker werd. Een groot nadeel was de open vlam, dus brandgevaar, maar ook werd de vlam door een windvlaag gemakkelijk uitgeblazen. Behalve door schilders werden deze brandlampen ook door andere vaklieden zoals loodgieters en dakdekkers gebruikt. Veel gebouwen zijn door ondeskundig gebruik en roekeloosheid door brand vernield.

Materiaal: glazen flesje met messing kop.

Afmeting: lengte 11cm, doorsnede 3,5 cm.

Toepassing: Voor het trekken van biezen werden dunne penselen of slepers gebruikt. Slepers bestaan uit zeer lang runderhaar, gezet in een schacht van een ganzenveer. Biezen worden langs een reilat getrokken of zo uit de hand. Vroeger werden fietsen en rijtuigen voorzien van biezen evenals wanden en plafonds in kerken en andere gebouwen. Voor het vlotter werken, werd dit flesje ontwikkeld. Er bevindt zich een dun radertje in de messing kop. De verf in het flesje moet op de juiste dikte worden gebracht om met het wieltje te kunnen worden verwerkt. De wieltjes zijn in meerdere breedtes te krijgen, dus voor biezen met verschillende diktes.

Andere naam: Schuursteen.

Materiaal: hard natuursteen

Afmeting: ??

Bijzonderheden: Oud schuurmiddel

Toepassing: Uit de natuur werden allerlei hulpmiddelen gehaald, zoals: haaienvel, plantenvezels, puimsteen en biksteen. Ze werden allen voor hetzelfde doel gebruikt, namelijk schuren of slijpen. Een biksteen is harder dan een puimsteen (afkomstig van lava), en is daardoor minder geschikt.

Andere naam: Weismetal.

Materiaal: papier met dunne blaadjes zilver.

Afmeting: lengte 12 cm, breedte 10 cm.

Bijzonderheden: Imitatiemateriaal.

Toepassing: Net als verguldwerk (een voorwerp beplakken met een dun laagje bladgoud), kan men ook een voorwerp beplakken met een laagje zilver. Dat werd/wordt veel gedaan bij een reclame op een winkelruit en bij decoraties. Op een etalageruit kan een tekst aan de binnen- of aan de buitenkant worden aangebracht. Het effect kan men verhogen met behulp van een laagje goud of zilver. Aan de binnenzijde wordt dan eerst de tekst gepenseeld en daarna het goud of zilver geplakt met een oplossing van gelatine in water. Na droging wordt dat afgedekt met een laagje lakverf. Aan de buitenzijde zal men eerst het bladmetaal moeten plakken en daarna de tekst penselen. Het metaal goud en zilver kan men ook in poedervorm maken. Deze poeders kunnen daarna worden aangekleurd en toegepast om voorwerpen een speciaal metaaleffect te geven, bijvoorbeeld brons. Hier zijn speciale werkmethoden voor nodig. Ook grafietpoeder wordt soms gebruikt.

Andere naam: Engels plamuurmes

Materiaal: Gesmeed stalen lemmet in een kokoshouten handvat.

Afmeting: lengte 22 cm, breedte 2,5 cm, dikte 2 cm.

Bijzonderheden: Engelse plamuurmessen zijn er in diverse breedten. Bij de Engelse plamuurmessen wordt het staal gesmeed waardoor het naar voren dunner en veerkrachtiger wordt. Het lemmet is met een spie in het kokoshouten handvat bevestigd. Kokoshout is donkerbruin met okerkleurige delen erin. Het hout is sterk en veerkrachtig. Kenmerkend is het koperen ringetje tussen handvat en lemmet. Een bossingmesje is een smal plamuurmes, meestal van dit type, maar kan ook een Duits model zijn.

Toepassing: Dit smalle plamuurmesje is bedoeld voor smalle vlakken, zoals een bossing bij een paneeldeur. Een bossing is het smalle deel van een paneel tussen de profiellijsten en is meestal 4 cm breed. Soms wordt dit soort mesjes gebruikt voor het aanstoppen van spijker-gaten en voor het vastzetten van kleine ruitjes met stopverf. Ook voor ander werk zoals het opzuiveren van plamuurwerk en grondverfwerk. Zelfs voor het schoonmaken (uitkammen) van kwasten.

Herkomst: Plamuurmessen (en bossingmesjes) werden en worden in Engeland en Frankrijk gemaakt. Maar ook in Nederland.

Materiaal: verzinkt plaatstaal.

Afmeting: lengte:58 cm, doorsnede 17,5 cm.

Toepassing: Een brandemmer was gevuld met zand om een begin van brand te blussen. Vooral in ruimte waar brandbare materialen waren opgeslagen en werden verwerkt, waren brandemmers verplicht. Dus in schilderswerkplaatsen en verffabrieken. Soms werden emmers met zand ook op een karwei gezet om een begin van brand te blussen. Een schilder die met een open vlam verf ging afbranden was verplicht een emmer met zand of met water bij zich te hebben.

Materiaal: metalen plaat in houten heft.

Afmeting: lengte 16 cm, breedte 11 cm, dikte 7,5 cm.

Bijzonderheden: Zeer oud gereedschap om oude verflagen te verwijderen.

Toepassing: Om oude, verweerde verflagen van een ondergrond te verwijderen, werd een stuk metaal of ijzer in een vuur gelegd tot het flink warm was. Als men het daarna op of boven de verflaag hield, werd deze week en kon men vervolgen met een krabber verwijderen. In plaats van een stuk ijzer werd ook zink of aluminium gebruikt en verwarmd d.m.v. elektriciteit. Soms werden, bijvoorbeeld bij een deur, houtspaanders besprenkeld met petroleum en in de brand gestoken waarna het afkrabben kon beginnen. De deur werd dan op schragen gelegd.

118

Andere naam: Blarentrekker.

Materiaal: dik plaatstaal

Afmeting: lengte 25 cm, breedte 17 cm, dikte 11 cm.

Bijzonderheden: Gedateerd 1870.

Toepassing: In de korf werd gloeiende stukken turf, hout of cokes gedaan en tegen de oude verflagen gehouden. Door de warmte ging de verf blaren vandaar de naam 'blarentrekker'. De verflagen werden week en konden worden verwijderd. Een man hanteerde de korf, de tweede persoon moest krabben. De olieverflagen van toen werden snel week, maar deze methode was erg tijdrovend. Rond 1900 kwam hiervoor de zogenoemde spiritusbrander in de plaats.

